

На сучасному етапі державного регулювання економіки все частіше застосовуються засоби та прийоми, що припускають стратегічну компоненту в своєму змісті. Ефективне стратегічне регулювання економіки вимагає певних фінансових витрат. Зокрема, процес податкового регулювання призначений вирішити два завдання: по-перше, використовувати податки як невід'ємний і безпосередній структурний елемент фінансового регулювання економіки, а по-друге - забезпечити безперервне надходження доходів у бюджет на основі виконання суб'єктами господарювання своїх податкових зобов'язань. Однак процес прогнозованого акумулювання коштів до бюджету в нинішніх умовах стає неможливим по ряду причин: нестабільність економіки, часті зміни умов оподаткування, політизація урядових рішень з лобіюванням власних інтересів в законотворчій діяльності, призначеної регламентувати процес оподаткування.

Узагальнені теоретичні аспекти державного регулювання оподаткування визначають необхідність аналізу впливу змін елементів податкової системи на соціальний та економічний розвиток в державі та її адміністративно-територіальних одиницях. Дослідження взаємозв'язків рівнів оподаткування, соціального й економічного розвитку останніх є важливим, оскільки саме на місцевому рівні реалізується прикладний характер ДРО.

Трансформація елементів податкової системи впливає на показники соціально-економічного розвитку держави, прогнозні зміни яких необхідно враховувати при виборі пріоритетів ДРО. Обґрунтування його напрямків має базуватись на багатоваріантному аналізі поведінки системи при зміні її елементів. Для опису та дослідження подібних процесів може бути застосована методика імітаційного моделювання [1, 4], де аналізується чисельна залежність кожного окремого елементу системи у відповідь на зміни будь-якого іншого елементу. Таким чином, наведені теоретико-наукові аспекти до визначення сутності податків в ході ДРО можуть бути реалізовані в практичній площині оцінки взаємовпливу елементів податкової системи та факторів соціально-економічного розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць.

Література

1. Беляевская-Плотник Л.А. Использование сценарного подхода при обосновании направлений государственного регулирования налогообложения / Л.А. Беляевская-Плотник // Бизнес Информ. – 2009. – №12 (2). – С. 116-119.
2. Коровкин В.В. Основы теории налогообложения / В.В. Коровкин. – М.: Экономистъ, 2006. – 576 с.
3. Рузавин Г.И. Методология научного познания / Г.И. Рузавин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 287 с.
4. Тищенко О.М. Моделирование направлений реформирования податковой системы / О.М. Тищенко, Л.О. Беляевская-Плотник // Ліберманівські читання: економічна спадщина та сучасні проблеми: монографія / під ред. В.С. Пономаренка, М.О. Кізіма, О.Г. Зими. – Х.: ФОП Лібуркіна Л.М., ВД «НЖЕК», 2009. – С. 133-145.
5. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: учеб. / Т.Ф. Юткина – М.: ИНФРА-М, 2003. – 576 с.
6. Экономическая энциклопедия / под ред. А.И. Абалкина. – М.: Экономика, 1999. – 1054 с.
7. Экономическая энциклопедия: в 3 т. / под ред. С.В. Мочерного. – К.: Издательский центр «Академия», 2001 – Т. 3. – 2001. – 848 с.

338.43:631.15:631.6.02

*Березіна Л.М., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ АПК

Подальший розвиток агропромислового комплексу України передбачає певні заходи щодо зміцнення позицій виробників на національному агропродовольчому ринку і вимагає визначення чинників, що зумовлюють формування ефективних механізмів організаційно-економічних взаємовідносин суб'єктів усіх його сфер. Існує необхідність державного втручання у розвиток агропромислового комплексу України та дослідження форм такого впливу.

В економічній літературі існує чимало публікацій, присвячених пошуку шляхів підвищення ефективності агропромислового комплексу як основи забезпечення національного продовольчого ринку товарними ресурсами, серед них чільне місце посідають роботи П.Т. Саблука, В.М. Рабштини, М.Й. Маліка, Б.П. Дмитрука, Б.В. Губського та ін. Разом з тим, існує безліч питань, що сьогодні не охоплені науковими дослідженнями і практично не висвітлені у фахових публікаціях.

Так, потребують уваги аспекти забезпечення економічної ефективності державного

регулювання, визначення напрямів втручання держави у господарську діяльність підприємств агропромислового комплексу, удосконалення системи збуту продовольства, політики ціноутворення на нього тощо; створення експортних можливостей виробників сільськогосподарської продукції; недостатньо дослідженими є чинники, що зумовлюють формування механізмів організаційно-економічних відносин суб'єктів АПК.

Цілями статті є виокремлення проблем, що зумовлюють сучасний стан господарської діяльності підприємств усіх сфер АПК, характеристика чинників впливу на формування ефективних механізмів організаційно-економічних відносин між суб'єктами агропромислового комплексу та визначення напрямів і необхідності державного втручання в їх діяльність, пошук його ефективних форм.

Економічна діяльність держави – загальне поняття, що характеризує її як суб'єкта національної економіки й охоплює усі економічні процеси та явища, в яких держава бере безпосередню участь або опосередковано втручається в їх протікання (регулює, стимулює, гальмує розвиток тощо).

В Україні до нинішнього часу не запропоновано наукою та не визначено практикою оптимальних масштабів економічного втручання держави у діяльність усіх сфер агропромислового комплексу, що негативно позначається на рівні продовольчого забезпечення внутрішнього споживчого ринку. Так, в окремих випадках втручання держави виявляється набагато нижчим порівняно з потребами, зумовленими економічними процесами та явищами, що відбуваються на ринку, не забезпечується ефективна підтримка суб'єктів АПК. В інших випадках таке втручання держави у господарські процеси підприємств агропромислового комплексу є занадто активним, що теж створює низку проблем. В обох випадках спостерігається порушення балансу інтересів у взаємовідносинах підприємств АПК. Недостатньо використовується накопичений світовий досвід державного регулювання як сільського господарства, так і інших сфер агропромислового комплексу.

Ми дійшли висновку, що держава – це такий суб'єкт регулювання, вплив якого виявляється мультіплікативним щодо національної економіки, не винятком є й суб'єкти АПК.

Викладене зумовлює важливе як теоретичне, так і практичне значення дослідження проблем державного впливу на господарську діяльність суб'єктів ринку, у тому числі й підприємств агропромислового комплексу, з метою формування та реалізації раціональних і ефективних механізмів побудови відносин суб'єктів АПК.

Теоретичні аспекти проблеми є загальновизнаними, що у контексті членства України у СОТ пояснюється неадекватністю стану її агропродовольчої сфери як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках [1, с. 317-353].

Спробуємо з'ясувати, які саме чинники обумовлюють необхідну державну підтримку та рівень її втручання у господарську діяльність підприємств агропромислового комплексу України і впливають на ефективність організаційно-економічних відносин його суб'єктів.

Перший з них пов'язаний з тим, що сільське господарство як системоутворююча сфера АПК, є найбільш немонаполізованим, подрібненим щодо майна та просторового розташування. Слід зауважити, що у багатьох країнах світу зростання цін на засоби виробництва та виробничі послуги випереджає зростання цін на продукцію аграрного сектору, що призводить до випереджаючого зростання витрат сільськогосподарських товаровиробників у порівнянні з їхніми доходами [2, с. 121-194].

Разом з тим, певний монополізм переробних підприємств та сфери торгівлі формує несприятливі умови збуту та просування сільськогосподарської продукції та сировини, внаслідок чого спостерігається тенденція скорочення доходів виробників у розрахунку на одиницю реалізованої продукції.

Інший чинник – нестабільність доходів сільськогосподарських товаровиробників внаслідок природно-кліматичних коливань. Так, у несприятливі за цією ознакою роки втрачаються значні доходи порівняно із середньорічними показниками. Одночасно погодні коливання мають дестабілізуючий вплив на внутрішній продовольчий ринок, що викликає, за інших незмінних умов, непрогнозовані зміни цін на окремі продовольчі товари та сільськогосподарську сировину (на жаль, такі зміни спрямовані переважно на підвищення цін). Тому об'єктивно виникає необхідність регулювання ринків сільськогосподарської сировини та продовольства, де не є винятком державні закупівлі та товарні інтервенції, що мають місце у низці країн-членів СОТ.

Наступний чинник – невідворотна та постійно зростаюча відкритість внутрішнього агропродовольчого ринку, а також пов'язаний з цим ціновий тиск на національних виробників – суб'єктів АПК в умовах глобалізації економіки та інтернаціоналізації світових ринків. Саме це зумовлює необхідність здійснення державою захисту національних виробників продовольства –

підприємств усіх сфер АПК, адже завдання державної підтримки щільно переплітаються з проблемами забезпечення національної продовольчої безпеки країни.

Надзвичайно важливим нам видається чинник, який останнім часом набуває пріоритетного значення – це завдання охорони та збереження навколишнього середовища, стійкого розвитку сільських населених пунктів та забезпечення національної продовольчої безпеки, які складають сутність концепції багатофункціональної ролі агропромислового комплексу у життєдіяльності суспільства. Варто наголосити на тому, що сучасна політика держави відносно підприємств усіх сфер АПК має формуватися як комплекс заходів, спрямованих на системне та ефективне вирішення проблем не лише розвитку виробництва продовольства, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, але й справедливого їх розподілу, благоустрою та вирішення інших соціальних проблем розвитку сільських територій [3, с. 357-369].

Форми державного впливу, багатоманітність їх напрямів можна звести до трьох укрупнених груп.

Перша група – правовий супровід. Це зумовлено тим, що однією з функцій держави є визначення законодавчих основ та меж втручання у процеси виробництва та розподілу сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства. На жаль, в Україні ще не достатньо ефективний такий правовий супровід, що є вагомою перешкодою на шляху формування ефективних організаційно-економічних відносин підприємств усіх сфер АПК.

Друга група – бюджетно-фінансовий вплив. Фінансове оздоровлення всіх суб'єктів агропромислового комплексу України без державної підтримки й допомоги, є проблематичним [4, с. 286-314]. Разом з тим, варто звернути увагу на те, що у світовій економіці значна частка бюджетних витрат у формуванні фінансових результатів діяльності підприємств національного агропромислового комплексу не вважається показником високої ефективності державного втручання, інколи дослідники визнають це навіть свідченням несприятливого макроекономічного клімату. Ми приєднуємося до думки тих дослідників, які вважають, що бюджетні кошти виконують функцію заміни нестачі власних джерел відтворення в агропромисловому комплексі й не мають активного цілеспрямованого впливу на темпи та пропорції його розвитку, не ініціюють інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, а головне – є гальмом розвитку їх організаційно-економічних відносин.

Разом з тим, це абсолютно не означає необхідності припинення підтримки підприємств агропромислового комплексу. Справа не у механічному збільшенні чи зменшенні таких витрат, а у розширенні державної бюджетної підтримки розвитку суб'єктів усіх сфер АПК за оптимізації структурних параметрів витрат.

Третя група – реалізація державних програм розвитку агропромислового комплексу чи його окремих сфер (наприклад, сільськогосподарського виробництва). Такі програми мають за основу збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва і тваринництва шляхом інтенсифікації та удосконалення техніко-технологічного оснащення виробництва, перехід до прогресивних систем землеробства, що послаблюють від'ємний вплив несприятливих погодних умов; впровадження ресурсо- та енергоощадних технологій; створення та впровадження нових сортів і гібридів культур; використання біологічних методів та технологій боротьби з бур'янами та хворобами рослин; підвищення генетичного потенціалу продуктивності тварин та птиці на основі використання досягнень української та світової селекції тощо.

Політика уряду щодо розвитку агропромислового виробництва суперечить вирішенню проблеми благоустрою сільських територій та зростання добробуту працівників. Як наслідок, значні втрати матеріальних, сировинних та фінансових ресурсів, погіршення використання земельних ресурсів, подальша руйнація соціальної інфраструктури сільської місцевості, деградація її мешканців, відсутність умов для побудови ефективних організаційно-економічних відносин між суб'єктами АПК.

Ми переконані у тому, що з метою збереження незалежності та забезпечення економічної (а в її межах – продовольчої) безпеки держави агропромисловий комплекс потребує визнання як стратегічний пріоритет державної соціально-економічної політики, що буде поштовхом і до зростання національної економіки у цілому.

Зауважимо, що виробництво продовольства формує вагому частку сукупного суспільного фонду споживання, тому певна частина прогнозованого зростання доходів населення має забезпечуватися збільшенням виробництва та підвищенням якості національних продуктів харчування. Ефективність таких процесів значною мірою залежить від стану організаційно-економічних взаємовідносин підприємств АПК.

Перетворення АПК у пріоритет національного економічного зростання сприятиме вирішенню низки проблем перспективного соціально-економічного розвитку країни, а саме: насичення

внутрішнього агропродовольчого ринку власними товарними ресурсами шляхом максимального використання агроекономічного потенціалу та сировинної бази; оптимізації структури імпорту сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства; забезпечення продовольчої незалежності країни; розвитку інноваційної діяльності підприємств усіх галузей агропромислового комплексу; створення нових робочих місць; удосконалення оплати праці; зростання доходів територіальних бюджетів тощо.

На наш погляд, не варто відкидати й думку тих дослідників, які вважають, що інтегруючим чинником зростання ефективності функціонування національного агропромислового комплексу слід вважати досягнення науково-технічного прогресу.

Таким чином, державне регулювання є важливим чинником впливу на процеси формування ефективних механізмів організаційно-економічних відносин підприємств усіх сфер агропромислового комплексу. Перспективи подальших наукових розвідок потребують дослідження процесів глобалізації світової економіки, які позбавляють національні ринки природних кордонів, не є перепорою для іноземних суб'єктів господарювання, формують умови подальшого удосконалення відносин підприємств АПК.

Література

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдучський, П.Т. Саблук, Ю.О. Луценко та ін.; за ред. П.І. Гайдучського. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Гэлбрейт Дж.К. Экономические теории и цели общества / Дж.К. Гэлбрейт. – М.: Прогресс, 1979. – 208 с.
3. Макаренко П.М. Модели аграрной экономики / П.М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
4. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О.М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.

Рецензент докт. екон. наук, профессор В.В. Иванова

336.1

*Мельничук Н.Ю., к.е.н., доцент,
Уманська філія Європейського університету*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Побудова в Україні демократичного суспільства супроводжується становленням і розвитком місцевого самоврядування. Діяльність органів місцевого самоврядування сприяє підвищенню соціально-економічної стабільності в державі. На сьогодні, розвиток місцевого самоврядування відіграє надзвичайно важливе значення для піднесення економіки країни. Адже саме за умови досконалої побудови системи місцевого самоврядування забезпечується всебічний економічний розвиток не лише певної територіальної одиниці, а й країни в цілому.

Україна останніми роками зробила важливі кроки на шляху становлення місцевого самоврядування, проте процес його формування розвивається нестабільно: до кінця неврегульованою залишається проблема розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на місцях; органами місцевого самоврядування різного територіального рівня та забезпечення виконання делегованих повноважень, що постійно призводить до виникнення конфліктних ситуацій при вирішенні питань місцевого розвитку.

В цілому сучасний стан місцевого розвитку характеризується відсутністю дієвої системи гарантій виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування і належного матеріального, фінансового та іншого ресурсного їх забезпечення; невирішеністю нагальних питань реформування системи адміністративно-територіального устрою України; дефіцитом фінансових ресурсів на місцевому рівні. Тому розвиток місцевого самоврядування має передбачати формування реального суб'єкта місцевого самоврядування – такої територіальної громади, яка мала б необхідні фінансові можливості для надання населенню послуг.

Серед вітчизняних вчених, праці яких відіграють важливу роль у дослідженні проблем фінансового забезпечення місцевого самоврядування займають В. Андрущенко, О. Василик, Т. Бондарук, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, В. Опарін, К. Павлюк, В. Федосов та ін. Проте і на сьогодні в цьому напрямі дослідження залишається багато дискусійних питань. Опрацювання різного роду спеціальних за даною тематикою джерел засвідчило, що питання, пов'язані з фінансовим забезпеченням місцевого самоврядування, мають простір для подальшого розгортання досліджень, як